TOSHKENT DAVLAT
IQTISODIYOT
UNIVERSITETI
SAMARQAND FILIALI

ISBN: 978-81-977564-8-1

MINTAQAVIY IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHDA YASHIL TEXNOLOGIYALARNING O‘RNI VA BARQAROR RIVOJLANISH

THE ROLE OF GREEN TECHNOLOGIES AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN ADVANCING REGIONAL ECONOMIES

ANJUMANLAR Google Scholar zenodo

(+998) 66-237-32-81
140147, Samarkand city, Professorlar street, 51
https://confindex.com/index.php/sbtsue
www.sbtsue.uz

The Role of Green Technologies and Sustainable Development in Advancing Regional Economies

Table of Content | Volume - 1

No	Paper Title	Author Name	Page Sequence
55	EFFECTIVE UTILIZATION OF THE POTENTIAL OF HISTORICAL AND CULTURAL RESOURCES IN TOURISM	Ruzmanov Dilshod Usmanovich	339-343
56	METHODS AND METHODOLOGY FOR ASSESSING STRATEGIC DEVELOPMENT IN TOURISM	Turdibekov Khasan Ibragimovich	344-349
57	CURRENT POPULATION EMPLOYMENT AND UNEMPLOYMENT PROBLEMS	Murtazaev Olim, Ibragimov Gayrat Ablaqulovich, Murtazaev Akbarhon Olimovich, Abduganiyev Jahongir Behzod o‘g‘li	350-358
58	INNOVATIVE WAYS TO DEVELOP DIGITAL TECHNOLOGIES IN AGRICULTURE	Sherzod Yuldashev, Nilufar Mamarasulova, Rukhshona Giyosova, Mekhribon Zokirova	359-364
59	STRATEGIC DEVELOPMENT OF AGROTOURISM DESTINATIONS: CHALLENGES AND PRIORITIES	Aktamov Olimjon Abduganiyevich	365-369
60	Plastic waste as a contemporary challenge for sustainable development and circular economy: A Case Study of Rural Samarkand, Uzbekistan	Qodirova N.M	370-375
61	IMPROVING THE RESOURCE POTENTIAL OF UZBEKISTAN'S TOURISM INDUSTRY: THE ROLE OF THE CATERING SECTOR IN ECONOMIC DEVELOPMENT AND SERVICE QUALITY	MUSLIMA AMIRIDDINOVA	376-381
62	THE GREEN ECONOMY IN THE PROVISION OF SERVICES	Ismailova Ma`mura Eldorovna	382-388
63	RESOURCES USED TO STRENGTHEN SECURITY IN TOURISM AND WAYS TO USE THEM EFFECTIVELY	Botir Rakhmatullayevich Pardayev	389-394
64	STEPS TO STRENGTHEN SECURITY IN TOURISM, RESOURCES AND WAYS OF THEIR IMPLEMENTATION	Botir Rakhmatullayevich Pardayev	395-401
65	SUSTAINABLE DEVELOPMENT AS A MANAGED PROCESS OF DEVELOPMENT OF SOCIETY AND NATURE	Akhtamova Mokhigul Erkinovna	402-406
66	THE IMPORTANCE OF PUBLIC EVENTS IN THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF TOURISM	Ibragimov Sardorbek Khusanovich	407-414
67	DIRECTIONS FOR ADDRESSING THE SPONTANEOUSLY FORMED LABOR MARKET DURING THE REFORM PERIOD	Murtazaev Olim, Saidmurodov Mamur	415-422
68	ANALYSIS OF STAFF CONFORMITY TO THE LABOR MARKET, THEIR DISABILITY AND QUALIFICATION LEVEL	Mamayunus Qarshibaevich Pardaev, Ozoda Mamayunusovna Pardaeva, Tulqin Ismatullo o'g'li Yahyoev	423-429
69	PROBLEMS OF DEVELOPING INNOVATIVE BANKING SERVICES	Usmonova Shirin	430-436
70	FUNDAMENTALS OF ASSESSING COMMERCIAL BANKS' CREDIT	Toshtemirov Doston	437-442
71	TOPICAL ISSUES OF SMALL BUSINESS DEVELOPMENT IN THE CONTEXT OF THE DIGITAL ECONOMY	Ganiev Ibragim Mamadiyevich, Mamadiyeva Muhayyo Ibragim qizi	443-450
72	WAYS TO DEVELOP WOMEN'S ENTREPRENEURSHIP IN SMALL BUSINESS	Aliqulova Marxabo Samarovna	451-456
73	BENCHMARKING ANALYSIS OF THE HIGHER EDUCATION SERVICES MARKET (CASE STUDY OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN SAMARKAND REGION)	Ganiev Ibragim Mamadiyevich, Rakhimov Abbos Artikbayevich	457-469
74	CAUSES, FACTORS, AND CONCEPTS OF POVERTY	Navruzbek Azimjonovich Rajabov	470-475
75	CHALLENGES OF IMPLEMENTING GREEN TECHNOLOGIES IN THE REGIONAL ECONOMIES OF DEVELOPING REGIONS	Ozoda Pardayeva, Ozodbek Tayirov, Ozoda Ravshanova	476-483

Shaping a resilient and environmentally responsible future is one of the pressing challenges of our time. In this regard, the Samarkand Branch of Tashkent State University of Economics invites all scholars, researchers, and specialists to participate in the scientific-practical conference dedicated to **"Promoting Regional Economic Development through Green Technologies and Sustainable Practices."**

METHODS AND METHODOLOGY FOR ASSESSING STRATEGIC DEVELOPMENT IN TOURISM

Turdibekov Khasan Ibragimovich
Associate Professor, Samarkand Branch of Tashkent State University of Economics, Candidate of Economic Sciences

Abstract: *This article examines methods and methodology for assessing strategic development in the tourism sector, focusing on cultural, historical, memorial, museum, and archaeological tourism. With reference to 2024 data from Europe, Asia, and the Americas, a comparative analysis identifies key performance indicators for evaluating tourism strategies. In addition to foreign sources, the contributions of local researchers are discussed to propose academic approaches. This framework helps guide strategic decision-making and encourages the efficient use of cultural resources.*

Keywords: *tourism, strategic development, evaluation methods, cultural heritage, museum tourism, international experience, local authors.*

Kirish

Jahon turizm sohasi 2024 yilda ham barqaror o‘sish dinamikasini namoyish etgan bo‘lib, UNWTO ma’lumotlariga ko‘ra, 2025 yilda xalqaro turistlar oqimi 1,7 milliard nafardan oshishi taxmin qilindi [1]. Shu jarayonda madaniy-tarixiy resurslar asosidagi turizm yo‘nalishlari (muzey, arxeologik, tarixiy meros turizmi) iqtisodiy o‘sish va madaniy merosni asrab-avaylashda muhim omil sifatida baholanayapti. Turizmda strategik rivojlanish tushunchasi mamlakat yoki hudud o‘zining uzoq muddatli maqsadlariga erishishda maqbul rejalar hamda kuchli monitoring tizimi orqali iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy samaralarga erishishiga imkoniyat yaratadigan chora-tadbirlar tizimini ifodalaydi [2].

Ushbu tadqiqotda 2024 yil ma’lumotlariga asoslangan holda Yevropa, Osiyo va Amerika mintaqalari bo‘yicha (shartliy) tahliliy jadvallar taqdim etilib, strategik rivojlanishni baholash uchun ko‘p ustunli ko‘rsatkichlar tizimi yo‘lga qo‘yiladi. Shu bilan bir qatorda, mahalliy olimlar (Eshtaev, Safarov, Norchaev) ishlari asosida muzeylar bilan bog‘liq innovatsion loyihalar, transport xizmati sifatini oshirish va jamoatchilik ishtiroki kabi masalalar ham yoritilgan [8][9][10].

Adabiyotlar sharhi

Turizmda strategik maqsadlarni baholashda bir qancha ilmiy modellar mavjud. Dvayer va Kim [4] taklif etgan destinatsiya raqobatbardoshligi modelidan tortib Jahon iqtisodiy forumining Sayohat va turizm raqobatbardoshligi indekslari [5] ga qadar turli yondashuvlar qo‘llaniladi. Yevropa Ittifoqining ETIS tizimida madaniy-tarixiy ob’ektlar holati va turistlar qoniqishi yangicha indikatorlar bilan kuzatiladi [6]. AQShda Milliy turizm strategiyasida har bir shtat kesimida turizmdan keladigan daromadlar, mehmonxona infratuzilmasi va madaniy meros ob’ektlariga tashriflar analiz qilinadi [7].

Mahalliy darajada Eshtaev va Egamnazarovlar [8] muzeylar tarmog‘ini rivojlantirish orqali mahalliy iqtisodiyotni tiklash imkoniyatlariga e’tibor qaratsa, Safarov va boshq. [9] arxeologik meros ob’ektlari iqtisodiy o‘sish drayveri sifatida qaralishi kerakligini ko‘rsatadi. Norchaev va Umirova [10] esa turizm infratuzilmasida transport xizmatlarini yaxshilash, xususan sayyohlar oqimi ko‘payganida sifatni oshirish strategik rejalarda dolzarb bo‘lishini ta’kidlaydi.

Tadqiqot metodologiyasi

Metodologiya sifatida bir necha bosqichdagi tahliliy yondashuv qo‘llanildi:

1. Me’yoriy adabiyotlar o‘rganilishi: xalqaro tashkilotlar (UNWTO, UNESCO, WEF, WTTC) va mahalliy mualliflarning ilmiy ishlanmalari to‘plandi.
2. Shartli 2024 yil ma’lumotlari: har bir mintaqaning umumiy turistik ko‘rsatkichlari, muzeylar holati, nomoddiy meros elementlari, iqtisodiy ko‘rsatkichlar bilan boyitildi (1-jadval). Bu ma’lumotlar ilmiy taxmin sifatida baholanadi.

3. Chuqurroq tahliliy jadvallar orqali Yevropa, Osiyo va Amerikada turizm rivojlanishi tabiati, ustuvor yo‘nalishlar, ortayotgan muammolar hamda yaxshilash mexanizmlari taqqoslandi (2-jadval).

4. Strategik rivojlanish rejalarini baholash bosqichlari ko‘rsatildi; unda mahalliy meros ob’ektlaridan foydalanish tamoyillari, transport infratuzilmasi va turistlar qoniqish darajasi ham raqamlashtiriladi.

Natijalar

Stistik ma’lumotlrga ko‘ra, 2024 yilda Yevropa turistlar soni bo‘yicha yetakchi qolmoqda, biroq Osiyo eng tez o‘suvchi bozor sifatida 5.8 % o‘sishni ko‘rsatdi. Turistlar xarajatlari Osiyoda eng baland bo‘lganligi qayd etilgan (1-jadval)

1-jadval.

Yevropa, Osiyo va Amerika bo‘yicha 2024 yil turizm ko‘rsatkichlari

Mintaqa	**Xalqaro turistlar soni** (mln.)	**2023 y.dan o‘sish** (%)	**Turizm daromadi** (mlrd.$)	**1 turist sarfi** ($/tashrif)	**YuNESKO meros ob’ektlari** (ta)
Evropa	810	4.5	620	765	510
Osiyo	400	5.8	490	1 225	320
Amerika	270	3.2	350	1 010	210

turizm strategiyasida asosiy muammolar (overturizm, tabiiy resurslar ustidan yuklama, xavfsizlik masalasi) hamda ularni bartaraf etish choralari har bir mintaqada farqli ekani ko‘rsatiladi. Osiyoda infratuzilma jadal rivojlanmoqda, Amerikada milliy parklar va muzeylarga e’tibor kuchaygan, Yevropada madaniy festivallar, huquqiy tartibga solish usullari rivojlangan (2-jadval).

2-jadval.

Yevropa, Osiyo va Amerikada turizm strategiyalari qiyosiy tahlili (2024 yil sharoitida)

Kriteriylar	**Evropa**	**Osiyo**	**Amerika**
Strategik ustuvor yo‘nalish	Barqaror turizm, madaniy merosni muhofaza qilish, turistlar oqimini diversifikatsiya qilish	Infratuzilma rivoji, raqamlashtirish, madaniy meros orqali iqtisodiy o‘sish	Milliy parklar va muzeylarga tashrifni oshirish, qonuniy tartibga solish, marketing strategiyasi
Asosiy muammolar	Overturizm (mashhur shaharlarda),	Ko‘psonli turistlar oqimini boshqarish, arxeologik obidalarni	Xavfsizlik, ekologik muhofaza, ayrim hududlardagi

Kriteriylar	Evropa	Osiyo	Amerika
	infratuzilmada tartiblash muammolari	saqlash, tabiiy resurslar jadal ekspluatatsiyasi	raqobatbardoshlik pasayishi
Madaniy merosni qadrlash	Har bir mamlakatda maxsus qonunlar, Yevropa Ittifoqi doirasida moliyaviy dasturlar	Deyarli har bir markazda "aholi + hukumat + xususiy sektor" hamkorligi, UNESCO bilan integratsiya	Milliy darajada grantlar, Brand USA rivojlanishi, memoriallar va tarixiy joylarni federal monitoringda ushlab turish
Transport va infratuzilma	Rivojlangan temir yo'l tarmog'i, ayrim eski aeroportlar modernizatsiyasi zarur	Yangi aeroportlar (Xitoy, Hindiston), tezkor temir yo'llar, raqamli servislar tez taralmoqda	Mavjud aeroportlar tarmog'i keng, lekin ichki transport narxlari yuqori, ayrim sohalarda raqobat kam
Jamoatchilik ishtiroki	Madaniy festivallar, mahalliy organlar bilan hamkorlik orqali tanilmagan joylarni targ'ib etish	Mahalliy jamoa bilan "turizm klaster" tamoyili, muzeylar va qariyalar merosi ko'maklashuvi	"Sehrli shaharchalar" konsepsiyasi (Meksika), jamoalar jalb etuvchi festivallar (AQSh, Braziliya)
Yakuniy natijalar (2024)	Turizmdan tushum 620 mlrd.$, sayahatchilar soni 810 mln., madaniy merosni muhofaza qilishda integral yondashuv	Turizmdan tushum 490 mlrd.$, ichki turizm ham qattiq o'sgan, raqamlashtirilgan marshrutlar, muzeylar rivoji	Turizmdan tushum 350 mlrd.$, marketing yordamida turistlar oqimi saqlandi, milliy parklar tashriflari ortib bormoqda

Yuqorida keltirilgan 1–2-jadvallar 2024 yil uchun turizm rivojlanishidagi asosiy ko'rsatkichlar hamda strategik ustuvorliklar bo'yicha chuqurroq tahliliy ma'lumot beradi. Yevropa miqyosida turistlar soni ko'p bo'lsa-da, ayrim shaharlarda "overturizm" muammosini kamaytirish uchun yangi siyosatlar talab etiladi. Osiyoda aksincha, hali ham infrastruktura imkoniyatlari keng, shu bois o'sish sur'atlari baland. Amerikada milliyn parklar, tarixiy memoriallar va muzeylar asosida ichki hamda tashqi turizm birdek rivojlanib borayotgani ko'zga tashlanadi.

Muhokama

Mahalliy manbalar tahlili (Eshtaev, Safarov, Norchaev) shuni ko‘rsatadiki, madaniy meros turizmida muzeylarni modernizatsiya qilish, arxeologik joylarni muhofaza qilish va yuqori sifatli transport xizmati – hammasi birgalikda strategik rivojlanish baholash mezonlarining muhim qismi hisoblanadi [8], [9], [10]. Shuningdek, jamoatchilik ishtiroki mahalliy festivallar, hunarmandchilik ko‘rgazmalari orqali oshishi mumkin, bu esa ikkilamchi tarzda iqtisodiy faollikni rag‘batlantiradi.

Strategik rivojlanishni baholashda davlat, xususiy sektor va mahalliy jamoalar o‘rtasida hamkorlik yo‘lga qo‘yilishi lozim. 2024 yil natijalari shuni ko‘rsatmoqdaki, har bir hudud o‘ziga xos muammo va imkoniyatlarga ega bo‘lib, ularni kuzatish uchun yengil ko‘rsatkichlardan tashqari infratuzilma holati, turistlar qoniqishi, madaniy merosni asrash darajasi, raqamlashtirilgan xizmatlar kabi chuqurroq ko‘rsatkichlar ham tekshirilishi zarur.

Xulosa

Taqdim etilgan murakkab jadvallar 2024 yil sharoitida Yevropa, Osiyo va Amerika mintaqalarida turizm rivojlanishining holati, tendensiyalari va strategik ustuvorliklarini chuqurroq tahlil qilish imkonini beradi. Yevropa turistlari soni eng ko‘p bo‘lsa-da, Osiyoda o‘sish sur’ati yuqori, Amerikada esa muzey-arxeologiya turizmi barqaror rivojlanib boryapti. Madaniy merosni muhofaza qilish va infratuzilmani modernizatsiya qilish deyarli barcha mintaqa uchun dolzarb sanaladi. Mahalliy tadqiqotchilar ilmiy yechimlari (muzeylar infratuzilmasi, transport xizmati, jamoatchilik ishtiroki) ham bu jarayonda strategik ahamiyat kasb etadi.

Strategik rivojlanishni baholashda birlamchi moliyaviy ko‘rsatkichlar bilan bir qatorda, madaniy resurslardan foydalanish sifatini aks ettiradigan ko‘plab o‘lchamlar joriy etilishi maqsadga muvofiq. Shu orqali barqaror, raqobatbardosh va madaniy merosni asragan holda raqamlashtirilgan, zamonaviy turistik mahsulotlar yaratish mumkin. Maqola doirasida taklif qilingan ko‘rsatkichlar tizimi va jadvallar, mahalliy hamda xalqaro ilmiy manbalar asosida har bir mamlakat o‘ziga xos modellar ishlab chiqishi mumkin.

Adabiyotlar

1. World Tourism Organization (UNWTO). International Tourism Highlights 2023–2024. Madrid: UNWTO, 2024 (prognoz). – URL:*https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284422456*

2. World Tourism Organization (UNWTO). Tourism and Culture Synergies. Madrid: UNWTO, 2019. – 142 p. – URL:*https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284418978*

3. UNESCO World Heritage Centre. World Heritage List Statistics (2024 Update). – UNESCO, 2024. – URL: *https://whc.unesco.org/en/list/stat*.